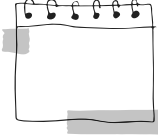

Bölüm 11

Bulaşıcı Hastalıklar ve Halk Sağlığı Hemşireliği Yaklaşımları

Hülya İNCİRKUŞ KÜÇÜK¹
Ayşe ÇEVİRME²

Öğrenim Hedefleri

- Bu bölümü okuduktan sonra okuyucu;
- Bulaşıcı hastalıkların önemini tanımlayabilir.
- Enfeksiyon ile ilgili temel kavramları tanımlayabilir.
- Enfeksiyon zincirini tanımlayabilir.
- Bulaşıcı hastalıkların belirti, bulgu ve korunma yöntemlerini bilir.
- Sosyal bulaşıcı hastalıklar ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları, önemini, bakımını ve koruyucu önlemleri sıralayabilir.

¹ Uzm. Hemş, Yalova Devlet Hastanesi, Enfeksiyon Kontrol Hemşireliği Birimi e-mail: hulya.kucuk2@ogr.sakarya.edu.tr

² Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, e-mail: acevirme@sakarya.edu.tr

- Bağışıklamanın sürdürülmesi,
- Bireysel hijyenin öneminin vurgulanarak enfeksiyon gelişimi ve yayılımının önüne geçilmesi
- Taramaların (temaslıların, riskli grupların, hayvan taramaları, gıda denetlemesi, kitle incelemesi) yapılarak vakaların tespit edilmesi (Canbulat, 2023; Altay ve ark., 2021)

7.2. Çevreye Yönelik Önlemler;

- Sanitasyonun ve yeterli miktarda temiz içme suyuna erişimin sağlanması
- Dışkı bertarafı ve atık yönetiminin uygun şekilde planlanması
- Çevresel hijyenin sağlanması
- Temiz ve sağlıklı gıdaya erişimin sağlanması ve gıda üretici- satıcılarının denetlenmesi
- Vektörler ve vektör rezervuarı olan bataklık, kirli su birikintilerinin tahliyesinin sağlanması
- Kaplıcaların denetlenmesi
- Sahillerin ve sınırların denetlenmesi
- Havalandırma ile ilgili önlemlerin alınması
- Hava kirliliğine neden olan çevresel faktörlerin elimine edilmesi
- Turist ve göçmenlere yönelik önlemlerin alınması (Canbulat, 2023; İ.Küçük ve Gökçay, 2022; Altay ve ark., 2021)

KAYNAKLAR

- 06.11.2004 tarihli Bulaşıcı Hastalıkların İhbarı ve Bildirim Sistemi Hakkında Tebliğ. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8580&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5>] (E.T.11.05.2022)
- 19.04.1961 tarihli Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.4.5984.pdf>] (E.T.11.02.2023)
- 5237 sayılı ve 26.09.2004 tarihli Türk Ceza Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>] (E.T.11.02.2023)
- Adams, T. S., Rogers, L. J., & Cuello, M. A. (2021). Cancer of the vagina: 2021 update. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 155, 19-27. <https://doi.org/10.1002/ijgo.13867>. PMID: 34669198; PMCID: PMC9298013.
- Akça, D., Gökçay, G., Yıldız, S. E., & Çevirme, A. (2022) Sağlık ile ilgili farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin doğal doğum hakkındaki görüşleri. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 91-100.
- Akçay, D., & Akçay, B. D. (2019). Madde kullanım bozukluğu olan gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalık bilgi düzeyleri. *Genel Tıp Dergisi*, 29(1), 24-28.

- Akgül, Ö., Çalışkan, R., & Öner, Y. A. (2018). HIV/AIDS: Güncel Yaklaşımlar. *Tıp Fakültesi Klinikleri Dergisi*, 1(1), 19-31.
- Albutti, A. (2021). An integrated computational framework to design a multi-epitopes vaccine against Mycobacterium tuberculosis. *Scientific Reports*, 11(1), 21929.
- Alkan, S., Akça, A., Önder, T., Güçlü Kayta, S. B., Vurucu, S., Yüksel, C. & Şner, A. (2022). Eski Ama Eskimeyen Hastalık Sifiliz: Olgu Serisi. YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3 (1), 53-58.
- Altay, B., Çavuşoğlu, F., Bıçakçı, H., Güven, E.(2021).Halk Sağlığı Hemşireliği Kitabı. Çukurova Nobel Tıp Kitabevi. Antalya.
- Ashley, E. A., & Poespoprodjo, J. R. (2020). Treatment and prevention of malaria in children. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(10), 775-789. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30127-9](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30127-9). PMID: 32946831.
- Avcı, A.İ. (2020). Halk Sağlığı Hemşireliği Kitabı. Editör: Behice Erci. 3. Baskı.Anadolu Nobel Tıp Kitabevleri, Elazığ.
- Ayık, S., Karasu, İ., Çil, E., Mertoğlu, A. & Özsöz, A. (2013). Hastaların Tüberküloz Hastalığı Hakkında Bilgi Düzeyleri. İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi, 27 (2), 81-87.
- Baldwin, C. M. (2020). The Role of Nursing in Preventing HPV-Related Cancers. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 24(5), 471-471. 1 <https://doi.org/0.1188/20.CJON.471>. PMID: 32945790.
- Barutçu, A., Ezgi, Ç. A. Y., & Evliyaoğlu, N. (2021). Çiçek hastalığı epidemisinden covid-19 pandemisine; aşı kararsızlığı ve aşı reddi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 30(4), 243-250.
- Başoğlu, S., Polat, Ü., & Güngör, C. (2020). HIV/AIDS Hastalığı ile Yaşam: Öz Yönetim ve Psikososyal Uyum. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 2(3), 183-190.
- Bayraktar, N., & Bayraktar, M. (2018). Serum Sifiliz Ve Crp Düzeyleri İle Frengi Hastalığı Performans İndeksi Arasındaki İlişki. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 25-30.
- Bowen, V., Su, J., Torrone, E., Kidd, S., & Weinstock, H. (2015). Increase in incidence of congenital syphilis—United States, 2012–2014. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 64(44), 1241-1245.
- Canbulat, Ş. (2023). Doğal Afetler Ve Olağanüstü Durumlarda Görülen Salgın Hastalıkların Yayılımı. *Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 47-64.
- Canturan, S.Y.. (2015). *Enfeksiyon Kontrol Hemşireliği Kitabı*. Nobel Tıp Kitabevi. ISBN: 978-605-335-105-4.sf.103-125
- Centers for Disease Control and Prevention and Association of Public Health Laboratories. Laboratory testing for the diagnosis of HIV infection: updated recommendations, (2014). <http://stacks.cdc.gov/view/cdc/23447>. (ET: 26.01.2023)
- Centers for Disease Control and Prevention. HIV Surveillance Reports. 2017. Available at: <https://www.cdc.gov/hiv/library/reports/hiv-surveillance.html> (E.T. 26.03.2023)
- Ceylan, N., Savaş, R. (2020). Coronavirüs hastalığı 2019 ve akciğer göğüs hastalıkları uzmanlarının bilmesi gerekenler. *Eurasian Journal of Pulmonology*, 33-44.
- Çay, Ü., Tapaç, N. N., Özgür Gündeşlioğlu, Ö. & Alabaz, D. (2022). İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü ile İnfekte Anne Bebekleri ve Perinatal Geçisin Değerlendirilmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 16 (4), 287-292. <https://doi.org/10.12956/tchd.980415>
- Çelik, D., Köse, Ş. (2020). Erişkinlerde COVID-19: Klinik bulgular. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30(Ek sayı):43-8.

- Çevik, B., Kav, S., Kılıç, G., & Kırkpınar, C. (2020). Kronik Karaciğer Hastalarında Görülen Dermatolojik Sorunlar ve Hemşirelik Bakımı. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 5(1).
- Çevirme, A., & Gökçay, G. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Bilgi, Tutum ve Sağlık Davranışları ile Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Etkili Diğer Faktörler. *ICONTECH International Journal*, 6(3), 30-46.
- Çevirme, A., & Gökçay, G. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Bilgi, Tutum Ve Sağlık Davranışları İle Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Etkileyen Faktörler. 5. *Uluslararası Beslenme Obezite Ve Toplum Sağlığı Kongresi*, 420-429. Tam Metin Bildiri.
- Daşpunar, G. (2020). Cumhuriyetin İlk yıllarında salgın hastalıklarla mücadele: Sıtma, Trahom, Frengi Ve Verem (1923-1950) (Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University ,Turkey).
- Dayan, S. (2020). Enfeksiyon Hastalıkları Tanı ve Tedavi El Kitabı.Hipokrat Yayıncılık. ISBN: 978-625-7399-52-4. sf.19-35
- Deitrick, K., Adams, J., Davis, J. (20120). Emergency nursing care of patients with novel coronavirus disease 2019. *J Emerg Nurs*, 46(6): 748-59. <https://doi.org/10.1016/j.jen-.2020.07.010>.
- Diab, M. M., Allen, R. C., Gawdat, T. I., & Saif, A. S. (2018). Trachoma elimination, approaching 2020. *Current opinion in ophthalmology*, 29(5), 451-457. <https://doi.org/10.1097/ICU.0000000000000504>. PMID: 29965850.
- Diker, A. (2020). Sıtma hastalığının sınıflandırılmasında evrimsel sinir ağlarının performanslarının karşılaştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 9(4), 1825-1835. <https://doi.org/10.17798/bitlisfen.783031>.
- Dindar Demiray, E. K., & Alkan Çeviker, S. (2020). COVID-19: Aşı ve Toplumsal Korunma. *J Biotechnol and Strategic Health Res*, 1(Özel Sayı), 37-44.
- Divangahi, M., Khan, N., & Kaufmann, E. (2018). Beyond Killing Mycobacterium tuberculosis: Disease Tolerance. *Frontiers in Immunology*, 9, 2976.
- Doğan, S., & Altındağ, E. (2017). Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusunda Danışmanlık Vermek. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 9(32), 36-36.
- Doğanay, C. (2022). HPV 16 ve 18 ile HPV 16,18 Dışı Diğer Yüksek Riskli HPV Türlerinin Nihai Patolojilerinin Karşılaştırılması [Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıpta Uzmanlık Tezi]. Ankara.
- Dundar, Y. (2023). The Rise in HPV Related Head and Neck Cancer: A Concerning Knowledge Disparity and Need for Focused Intervention. *21st Century Pathology*, 3(1), 138.
- Dursun, H., & Albayrak, A. (2016). Kronik Hepatit B Tedavisinde Mevcut Tedavilerle Geline Son Durum ve Ufuktaki Yeni Hedefler. *Güncel Gastroenteroloji Dergisi*, 20(2), 145-156.
- Elshafeey, F., Magdi, R., Hindi, N., et al. (2020). A systematic scoping review of COVID-19 during pregnancy and childbirth. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*.
- Forrestel, A. K., Kovarik, C. L., & Katz, K. A. (2020). Sexually acquired syphilis: Laboratory diagnosis, management, and prevention. *Journal of the American Academy of Dermatology*, 82(1), 17-28. <https://doi.org/10.1016/j.jaad.2019.02.074>.
- Gökçay, G., Çevirme, A. (2022). Knowledge of students at health-related departments about sexual health and related factors. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık Ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 45, 1-19., <https://doi.org/10.17363/SSTB.2022/ABCD89/.45.1>

- Gökçay, G., Çevirme, A. İ., & Küçük, H. (2022, 13-14 Ağustos). Yetişkin Bireylerin Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler [Uluslararası Tıp ve Yenilikçi Yaklaşımlar Kongresi, İSTANBUL].
- Guan, W. J., Ni, Z. Y., Hu, Y., et al. (2020). Clinical characteristics of 2019 novel coronavirus infection in China. *The New England Journal of Medicine*, 382, 1708-1720.
- Güler, Ç., & Akın, L. (2015). Halk sağlığı temel bilgiler 2. 3. baskı. *Hacettepe üniversitesi yayınları, Ankara*.
- Gürlek, B., Çolak, S., & Yılmaz, B. (2020). Gebelikte Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıkların Yönetimi. *Journal of Human Rhythm*, 6(2), 53-73.
- Halacılı, B., Kaya, A., & Topeli, A. (2020). Critically ill COVID-19 patient. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 50, 585-591. <https://doi.org/10.3906/sag-2004-122>.
- Harman, R., Şahin Horasan, E., & Kandemir, Ö. (2021). Sifiliz hastalarında HIV enfeksiyonu sıklığının araştırılması. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 78(1), 25-30.
- Hook, E. W., Behets, F., Van Damm, K., Leone, P., Seña, A. C., Martin, D., Langley, C., McNeil, L., & Wolff, M. (2010). A phase III equivalence trial of azithromycin vs benzathine penicillin for treatment of early syphilis. *Journal of Infectious Diseases*, 201(11), 1729-1735.
- Huang, P., Liu, T., Huang, L., Liu, H., Lei, M., Xu, W., et al. (2020). Use of chest CT in combination with negative RT-PCR assay for the 2019 novel coronavirus but high clinical suspicion. *Radiology*, 295, 22-23.
- Hussein, M., Molina, M. A., Berkhout, B., & Herrera-Carrillo, E. (2023). A CRISPR-Cas Cure for HIV/AIDS. *International Journal of Molecular Sciences*, 24(2), 1563. <https://doi.org/10.3390/ijms24021563>.
- Iannacone, M., & Guidotti, L. G. (2022). Immunobiology and pathogenesis of hepatitis B virus infection. *Nature Reviews Immunology*, 22(1), 19-32.
- Işık, A. (2021). Salgın Ekonomisine Genel Bir Bakış. *International Anatolia Academic Online Journal*, 7(2).
- İnkaya, A. Ç. (2021). HIV Enfeksiyonu ve İnflamasyon. *Türkiye Klinikleri*, 1, 6-12.
- Kara, Ş. A., & Aslan, D. (2021). Küreselleşen Dünyada Tüberküloz: Halk Sağlığı Bakış Açısıyla Güncel Durum Değerlendirmeleri. *Sağlık ve Toplum*, 31(1), 3-22.
- Karaosmanoğlu, N., İmren Baskovski, I. G., Karaaslan, E., Kıratlı, E., & Ekşioğlu, H. M. (2019). Dermatoloji Kliniğine Son İki Yılda Başvuran Sifiliz Olgularının Değerlendirilmesi. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 52(1), 69-73.
- Kemer Aktaş, Z., & Tural Kara, T. (2022). Bağışıklanmamış iki kardeşte farklı tüberküloz klinikleri: Kaviter akciğer tüberkülozu ve tüberküloz plevrizi. *Journal of Pediatric Infections*, 16(4), 280-284.
- Kıymet, E., Böncüoğlu, E., Çağlar, İ., Zora, F., Apa, H., Bayram, N., & Devrim, İ. (2019). SB Ü. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi ID Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 2018 Yılı İçinde Yapılan Bildirimi Zorunlu Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Verilerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Dr. Behçet Uz Children's Hospital*, 9(3).
- Korkmaz, A. C., Erik, H. E., & Aslan, D. (2020). Sıtma Küresel Bir Halk Sağlığı Sorunu Mu? Nedenler ve Sonuçları ile İlgili Güncel Durum Tespiti. *Sağlık ve Toplum*, 3(20), 28-37.
- Kömürçüoğlu, B. (2020). Coronavirüs Hastalığı 2019 ve Akciğer Göğüs Hastalıkları Uzmanlarının Bilmesi Gerekenler. *Eurasian Journal of Pulmonology*, 22(1), 4-11.
- Krebs, E., Enns, B., Wang, L., Zang, X., Panagiotoglou, D., Del Rio, C., Dombrowski, J., Feaster, D. J., Golden, M., Granich, R., Marshall, B., Mehta, S. H., Metsch, L.,

- Schackman, B. R., Strathdee, S. A., Nosyk, B., & Localized HIV Modeling Study Group. (2019). Developing a dynamic HIV transmission model for six U.S. cities: Evidence synthesis. *PLoS One*, 14(5), e0217559. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0217559>
- Küçük, H. İ., & Gökçay, G. (2022, 13-14 Ağustos). Dünya tarihinde yaşanan salgınlar [Uluslararası Tıp ve Yenilikçi Yaklaşımlar Kongresi, İSTANBUL].
- Majumder, J., & Minko, T. (2021). Recent Developments on Therapeutic and Diagnostic Approaches for COVID-19. *The AAPS Journal*, 23(1), 14. <https://doi.org/10.1208/s12248-020-00532-2>
- McCaffrey, E. F., Donato, M., Keren, L., Chen, Z., Delmastro, A., Fitzpatrick, M. B., Gupta, S., Greenwald, N. F., Baranski, A., Graf, W., Kumar, R., Bosse, M., Fullaway, C. C., Ramdial, P. K., Forgó, E., Jojic, V., Van Valen, D., Mehra, S., Khader, S. A., Bendall, S. C., van de Rijn, M., Kalman, D., Kaushal, D., Hunter, R. L., Banaei, N., Steyn, A. J. C., Khatri, P., & Angelo, M. (2022). The immunoregulatory landscape of human tuberculosis granulomas. *Nature Immunology*, 23(2), 318-329. <https://doi.org/10.1038/s41590-021-01121-x>
- Meşe, A., & Çevirme, A. (2022). Bir eğitim araştırma hastanesinde hemşire olarak çalışan ve covid-19 tanısı alan sağlık personelinde sağlık davranışları ve el hijyeni pratiklerinin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 42(2).
- Migliori, G. B., Nardell, E., Yedilbayev, A., et al. (2019). Reducing tuberculosis transmission: a consensus document from the World Health Organization Regional Office for Europe. *European Respiratory Journal*, 53, 1900391. <https://doi.org/10.1183/13993003.00391-2019>
- Natarajan, A., Beena, P. M., Devnikar, A. V., & Mali, S. (2020). A systemic review on tuberculosis. *Indian Journal of Tuberculosis*, 67, 295-311.
- Nguyen, M. H., Wong, G., Gane, E., Kao, J. H., & Dusheiko, G. (2020). Hepatitis B Virus: Advances in Prevention, Diagnosis, and Therapy. *Clinical Microbiology Reviews*, 33(2), e00046-19. <https://doi.org/10.1128/CMR.00046-19>
- Oğrum, A., Karataş, A., İzol, B., Güngör, E., & Ekşioğlu, H. M. (2019). Bir Eğitim Araştırma Hastanesinde Tanı Alan Sifiliz Olgularının Demografik Bulguları. *Van Tıp Dergisi*, 26(3), 279-284.
- Okano, J. T., Sharp, K., Valdano, E., Palk, L., & Blower, S. (2020). HIV transmission and source-sink dynamics in sub-Saharan Africa. *The Lancet HIV*, 7(3), e209-e214. [https://doi.org/10.1016/S2352-3018\(19\)30407-2](https://doi.org/10.1016/S2352-3018(19)30407-2)
- Ongün, P., Kırtıl, İ., & Öztekin, D. (2021). Hepatorenal Sendrom Tanısı Olan Bireylerde Hemşirelik Bakımı / Nursing Care in Individuals with Hepatorenal Syndrome. *Nefroloji Hemşireliği Dergisi*, 16(1), 19-29.
- Özer, S. (2014). Türkiye'de Trachoma Mücadele (1925-1945). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 54, Bahar 2014, 121-152.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30 (Ek sayı), 19-26. doi: 10.5222/terh.2020.93764.
- Pasıyev, F. (2020). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin tüberküloz hakkında bilgi tutum ve davranışları. *Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıpta Uzmanlık Tezi*.
- Peeling, R. W., Mabey, D., Kamb, M. L., Chen, X. S., Radolf, J. D., & Benzaken, A. S. (2017). Syphilis. *Nature Reviews Disease Primers*, 3, 17073.

- Roman, B. R., & Aragones, A. (2021). Epidemiology and incidence of HPV-related cancers of the head and neck. *Journal of Surgical Oncology*, 124(6), 920-922. doi: 10.1002/jso.26687.
- Rose, L. (2015). Strategies for weaning from mechanical ventilation: A state of the art review. *Intensive and Critical Care Nursing*, 31(4), 189-195. doi: 10.1016/j.iccn.2015.07.003
- Sağlık Bakanlığı. (2019). *Tüberküloz Tanı ve Tedavi Rehberi (1129)*. Ankara.
- Sell, J., Nasir, M., & Courchesne, C. (2021). Urethritis: Rapid Evidence Review. *American Family Physician*, 103(9), 553-558. Erratum in: *American Family Physician*, 105(1), 8. PMID: 33929174.
- Seña, A. C., Wolff, M., Behets, F., Martin, D. H., Leone, P., Langley, C., McNeil, L., & Hook, E. W. 3rd. (2017). Rate of Decline in Nontreponemal Antibody Titers and Seroreversion After Treatment of Early Syphilis. *Sexually Transmitted Diseases*, 44(1), 6-10. doi: 10.1097/OLQ.0000000000000541. PMID: 27898575; PMCID: PMC5270385.
- Sharma, S. K., Nuttall, C., Kalyani, C. V., & Hemlata, S. (2020). Clinical Nursing Care Guidance for Management of Patient with COVID-19. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 70(Suppl 3) (5), 118-S123. doi: 10.5455/JPMA.29.
- Sia, J. K., & Rengarajan, J. (2019). Immunology of Mycobacterium tuberculosis Infections. *Gram-Positive Pathogens*, 1056-1086.
- Solomon, A. W., Burton, M. J., Gower, E. W., Harding-Esch, E. M., Oldenburg, C. E., Taylor, H. R., & Traoré, L. (2022). Trachoma. *Nature Reviews Disease Primers*, 8(1), 32. doi: 10.1038/s41572-022-00359-5. PMID: 35618795.
- Şimşekli, D. B., Öztürk, K., Gökçay, G. (2022). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin cinsel eğitime karşı tutumları ve cinsel benlik şemalarının incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık Ve Tıp Bilimleri Dergisi(46)*, 1- 14. Doi: 10.17363/SSTB.2022/ABCD89/.46.1 (Yayın No: 8144445)
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2019). HIV/AIDS Tanı Tedavi Rehberi - 2019. Sağlık Bakanlığı Yayınları, No: 1133, Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). *Tüberküloz Tanı ve Tedavi Rehberi*. In Kara F. (Ed.), içinde (s. 33-52). Başak Matbaacılık. 2. Baskı. Ankara.
- Tekir, S. (2019). Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye’de bulaşıcı hastalıklarla mücadele (1923-1930). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (65), 407-430.
- Tunç, A.M., Gökçay, G., Çevirme, A. (2022). Covid-19 pandemisinin bazı riskli gruplar üzerine etkisi. D. Atik (Ed.) *Sağlık Bilimleri Alanında Yeni Trendler IV* (ss.721-748), Duvar Yayınları, Ankara. ISBN:978-625-8261-86-8
- Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği. (n.d.). Gebelikte Aşılama. [Erişim adresi: <https://www.tjod.org/gebelikte-asilanma/> (E.T.04.03.2023)]
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). Olum ve Olum Nedeni İstatistikleri-2021. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2021-45715#:~:text=COVID%2D19%20kaynaklı%20ölüm%20sayısı,bin%20505%27ini%20kadınlar%20oluşturdu.\(E.T.03.03.2023\)](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2021-45715#:~:text=COVID%2D19%20kaynaklı%20ölüm%20sayısı,bin%20505%27ini%20kadınlar%20oluşturdu.(E.T.03.03.2023))
- Uğuz, M., & Eşkut, B. (2020). Covid 19 Enfeksiyon Tedavisi. *Medical Research Reports*, 3(Suppl 1), 17-31.
- UNAIDS. (2019). Global HIV & AIDS statistics—2019 fact sheet. Retrieved from [https://www.unaids.org/en/resources/fact-sheet_\(E.T.03.03.2023\)](https://www.unaids.org/en/resources/fact-sheet_(E.T.03.03.2023))

- Uncu, P. D. Y. (2017). Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon Hastalıklarında Tarama Yöntemleri ve Korunma. *Klinik Tıp Aile Hekimliği*, 9(2), 28-31.
- Unemo, M., Golparian, D., & Eyre, D. W. (2019). Antimicrobial Resistance in *Neisseria gonorrhoeae* and Treatment of Gonorrhoea. In *Methods in Molecular Biology* (Vol. 1997, pp. 37-58). doi: 10.1007/978-1-4939-9496-0_3. PMID: 31119616.
- Wilkins, T., Sams, R., & Carpenter, M. (2019). Hepatitis B: Screening, Prevention, Diagnosis, and Treatment. *American Family Physician*, 99(5), 314-323. PMID: 30811163.
- Workowski, K. A., Bolan, G. A.; Centers for Disease Control and Prevention. (2015). Sexually transmitted diseases treatment guidelines, 2015. *MMWR Recommendations and Reports*, 64(RR-03), 1-137. Erratum in: *MMWR Recommendations and Reports*, 64(33), 924. PMID: 26042815; PMCID: PMC5885289.
- World Health Organization. (2021). Global tuberculosis report 2021. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240037021>
- Wu, Z., McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and Important Lessons From the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72,314 Cases From the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *JAMA*, 323(13), 1239-1242. doi:10.1001/jama.2020.2648.
- Xu, X., Chen, P., Wang, J., Feng, J., Zhou, H., Li, X., et al. (2020). Evolution of the novel coronavirus from the ongoing Wuhan outbreak and modeling of its spike protein for risk of human transmission. *Science China Life Sciences*, 63, 457-460.
- Yılmaz, M., Alkan Çeviker, S., Dindar Demiray, E. K., & Uyar, C. (2021). Türkiye’de Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyografik İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(1), 8-11.
- Yiğit, G. (2016). *Neisseria gonorrhoeae*: Gonore ve antibiyotik direnci. *The Journal of Turkish Family Physician*, 7(1), 7-15.